

SLOVĚNEC,

listi
za podučenje naroda.

Cena za celo leto po pošti 2 gold. 20 kr., za pol leta 1 gold. 10 kr.; brez pošte za celo leto 1 gld. 40 kr., za pol leta 50 kr.,

za ene kvatre 30 kr. Posamesni listi po 3 kraje. Narocila prejemaio vse e. k. pošte, v Ljubljani pa založnik.

V poneděljk 5. Listopada 1849.

Ljubodin.

Bogat mož imel je sina
Kter'ga ljubil je čez vse,
Le za svojga Ljubodina
Je gorélo mu serce.
Ako mamki drago bilo
Kaj na timu svetu je,
Kar jo zmiram veselilo
Je edini sinik nje.

Že v mladosti sta skerbela
Oče, mati, obedva
Sta učiti ga velela,
Kar potrebno mislita
Učenika dost' jezikov
Sta plačala prav drago,
In bogastvo njih prednikov
Je le njega čakalo.

Cel dan dela skerbna mati
De zvečer je vtrudena,
Dost' noči ne more spati
Od skerbi obudena.
Zmiram oče se je trudil
Si bogastvo pridobit,
Ni priložnosti zamudil
Svojga sina podučit.

Ubogi oče revna mati,
Ah zakaj se trudita?
Jel bo sinek razkopati,
Kar vidva dobila sta.
Grenko vaše bo plačilo
Za velike te skerbi,
Vaše dneve vam grenilo,
Kar vas tol'ko veselí.

Dokler mlad še vaš je sinik,
Vam le dela upanje,
Dokler majhen Ljubodinek,
Posladkuje trudenje.
Ah kak sladke ure vaše
Hitro vam naprej lete,
Dokler sin se ne obnaše,
Trikrat srečni stari ste

Osemnajsto leto pride,
Kar se dete je redilo,
Tu se dete ljubo spride
Se dočisto prerodilo,
Milosercnost se zgubila,
Oterpnelo je serce,
Ako mati ga svarila,
On začel jezit se je

In štemanost ga zbudila
Svojiga iz roke očeta,
In prevzedenost napuhnila,
Čistosercnost je vdvzeta,
Staršev je zastonj beseda,
Slišat jo ne more ta,
Lepa vsaka ga objeda
Iz ust, ki staršev je prišla.

Vselej bistro je pogledal,
Ko ga mati kaj svari,
Ako oče prepovedal,
De se s hiše ne gani,
Je začel se togotiti
In škripati so zobni,
Pa je jel z nogami biti,
V njemu je zavrela kri.

V tovaršijah bil podnevi,
 Ker dobriga ni učil,
 Hodil je po poti levi,
 Igral, postopač in pil
 In zapustil plese blage,
 Praznil je očetov žep,
 Kupil je oblačke drage,
 De bi bil fant zal in lep.

Kol'krat mati tugepolna
 Potok grenkih solz toči,
 Je globoko v srcu bolna
 In zdravila za-njo ni;
 Ah zastoj je prošnja vsaka,
 Ktero mati izusti
 Materna kervava plaka,
 Sina ta ne obudi.

V srcu oče bolečine,
 Sam jih za-se priderži,
 Preden sonce v morje zgine
 Trikrat sina posvari,

Pa ta sterga močne spono,
 Ktere so vezale ga,
 In očeta svojga kolno,
 In dolžnosti ne pozna.

Samovoljnost, pravi oča,
 Je iz pekla vun prišla,
 Ko debele merzle toče
 Zrelo sadje pokonča,
 In en potok je dereči
 Ki čez skale se vali,
 Zemljo s sabo hoče vleči,
 De več sadja ne rodi.

Burja, ktera močno piha,
 In čez morje tje vihra
 In valove morja viha
 Barke jezno pokonča,
 Oginj je zareči v strehi
 In ne usmili se jete,
 Temuč tih v peklenskim mehi
 Cela mesta dol požre.

(Konec sledi.)

Žiga baron Herberstein.

(Dalje.)

Iz Francozkiga in Laskiga vernivšiga so Herbersteina kmalo zopet v nemško mesto Vorms poslali, ko je Martin Luter pred visokim državnim zboru stal, na Virtemberško, Niderlansko, Česko in Ogersko. Na vsih teh potih je svoje opravila srečno opravil. Oženil se je s Heleno Saurau.

V drugo je bil k rusovskemu cesarju poslan. Na to pot, ktero je nadvojvoda Ferdinand v cesarjevem imenu napravil, se je podal Herberstein 12. Prosenca 1526. Namen te poti je bil, caru Vasilju Ivanoviču prijaznost poverniti, kateri je, zvediti de je bil Karl V. rimski cesar izvoljen, poslance na Španjoljsko poslal, — in zvezo zoper Poljake ponoviti, ktera je bila nekadaj s cesarjem Maksimilianam storjena. Ko je skozi Moravsko popotoval, je prejel Herberstein povelje od nadvojvoda Ferdinanda iz Avgsburga 1. Svečana 1526, v katerim mu je bilo naročeno, posebno na vero, ceremonie in duhovne bukve rusovske cerkve svojo pazljivost obračati.

Herberstein je pa svoje prebivanje v Moskovi prav posebno in z veliko srečo na zgodovino, zemljopisje, statistiko in postavstvo Rusije, in na vero, šege in navade njenih prebivancev obračal. Velike in nepozabljive so njegove zasluge za vednost daljnih dežel, posebno Rusije; njegovo delo „*Rerum Moscovitarum Commentarii*“, ktero je še le v letu 1549 dodelati čas

imel, je koj, ko je na svitlo prišlo, klasiško ime dobilo. Več ko sto let je edini vir poznanja Rusije ostalo in je še zdaj v hvaležnim spominju prijalla ljudoznanstva, ustave, navad in šeg rusovskega naroda. Veliko važnih vednost in znanost je dobil od rusovskih tomačev (Gregor Istumin, Vlas in Demitrij) in od kneza Fedoroviča Kurbskiga, kateri je armado v Sibirio peljal in mnogo dotistihmal neznanih dežel vidil. Drug, od ptujcov do tiste dobe nevpotrebovan, vir je našil Herberstein v nenatisnjenih rusovskih letopisih, ktere je, ker je slovenski jezik umel, pridno prebiral. — Zaničevani slovenski jezik je pomagal, da je bil, kakor učeni Schlötzer pravi, drugi iznajdnik Rusie za zahodno Evropo. Kako nas morajo besede našiga rojaka spodbosti, ktere v njegovi nemški „Moskovii“ beremo: „Zu solcher ekhündigung haben mich die lateinisch und Windisch Sprach vasst geholfen, und mich dess ergetzt, des ich in meiner Jugent derhalben beschwärt bin worden, wann umb der Windischen Sprach willen von unenfarnen vill bekümmerliche Wort hören müssen, wie mich dann etlich auch der Latein halben dergleichen jrs vermalnens spöttischen ain Doctor genannt, des ich mich doch fur ain Ehr angenommen, wann ich mir des würdig erkennt hette, und mit vil andern spitzigen Worten, die mich aber von den sprachen nie abgezogen, sondern wo ich ursach gefunden, dieselben zu reden mich nit geschichen, oder geschämt, weil ich es einem andern für Ehr und Wohlstand geachtet“.

Pokazat, kako dobro je Herberstein rusovsko umel, bi se dalo marsikaj iz njegovih del napeljati, in z vidljivim dopadajenjem nam pripoveduje Herberstein, da ga je veliki knez prijazno poprašal, ali je kadaj svojo brado odrezal. Na to vprašanje mu je Herberstein, kakor sam govori, brez pomoči tomača odgovoril, da jo je, in da mu je potem car rekel, da jo je tudi že odrezal in sicer, ko se je v drugo oženil.

Zopet od rusovskega cesarja poslavljen se verne nazaj s poslanci, ktere je ta cesar k rimskemu cesarju poslal. Kmalo je zvedil žalostno poginjenje kralja Ljudevika v Mohaškim močirju. Zavoljo tega je šel brez povelja v Krakovo, da bi poljskiga kralja odvernil od dobrot, ktere je za poljevi rodovini namenil in se potegoval za volitev Ferdinanda. To mu je tudi po sreči šlo, in Herberstein je hitel z rusovskimi poslanci v Prago, da bi kralju Ferdinandu to veselo novico sporočil, ki je v tem mestu prebival. —

Nevtrudljiv je opravil v desetih letih za življenje nevarne poslanstva na Ogersko in Poljsko. V letu 1547 ga je cesar zavoljo njegovih in njegove domovine zaslug za državo in za cesarsko rodovino v stan barona povzdignil. — Zdaj so se vojske s Turkam začele. Treba je bilo zopet Herbersteinove bistroumnosti in delavnosti.

V letu 1541 ga je poslal kralj Ferdinand po zgubljeni bitvi pri Budi v turške šotorišce k Suleimanu, kateri se je vsiga zdolniga Ogerskiga povlastil, da bi se z njim za mir ali vsaj za ne-

kajčasni pokoj pogojeval. Tudi to opravilo je Herberstein mo-
dro doversil.

(Konec sledi.)

Vremenske pravila.

(Konec.)

f) Znaminja zgodnje zime.

Nenavadno visoke mravliša mesca Rožnika; odhod mno-
zih ptičev pred svetim Mihelam; nenavadno dolgo zelenjenje listja
dreves; dolgo ovisenje orumenjeniga listja dreves; zarinjenje osá
v zemljo v začetku jeseni.

g) Znaminja mehke zime.

Če so ptiči v jeseni medli; če je veliko miš; če se ovce
pozimi gonijo; če je poletje suho in ne preveč vroče; če o svetim
Mihelu zlo dežuje; če so gore poletni čiste; če je jesen zlo vihar-
na; če drevesa v jeseni zopet cvetó; če je veliko žirú pa malo
želoda, ternjul, hmela, babjiga zoba v jeseni; če je želod znotraj
prazen in mokroten.

h) Znaminja debeliga snega.

Veliko megle v jeseni; belota persnih kostí pečenih gosí;
mišne gnjezda na visokim v žitu; drobna toča v začetku slane;
prav droben sneg; lajanje lesic; tiho gorenje ognja v peči; pre-
velika čistost žarečiga oglja.

i) Znaminja hude zime.

Če je poletje zlo vroče in imajo goré veliko dima; če ima
šuka jetra naprej obrnjene; če so ptiči v jeseni zlo debeli; če je
o svetim Martinu lepo vreme; če so persne kostí pečenih gosí ru-
jave; če resa in robida od zdolej proti verhu obilo cvetó; če je
obilo želoda, ternjul, hmela, babjiga zoba; če je želod suh in vel.

k) Znaminja dolge zime.

Če so mravliša nenavadno visoke; če je veliko seršenov in
osá v Kozopersku; če ovce v jeseni nevoljno v hlev gredo; če
gojzdni ptiči radi blizo hiš živeža išejo; če ima resa veliko cvetja
na verhu mesca Rožnika.

l) Znaminja hudiga mraza.

Suhota in mrazota brez praviga zmerzovanja; odjenjanje
ojstriga zraka, kadar se sapa preverže; kadar mraz o tamotnim
in oblačnim zraku naglo odjenja; rahlo vreme mesca Grudna in
Prosenca, pa malo mraza in snega.

m) Znaminja odjuge.

Blede, goste, podolgaste ali štirivogljate zerna toče po-
zimi; velike, goste snegove cunje; če dež kmalo zmerzne, kí na
zemljo pade; če se sneg o še terpečim mrazu juži; če od ledenih
sveč kapa; slana o jugu.

n) Znaminja rodovitniga leta.

Obilo snega o pravim času; zmerznjava v pravim času; zmerna vlaga in zmerna suša o setvi; dostojno dežja mesca veliciga Travnja; topli in suhi dnevi o cvetenju sadniga drevja, pšenice in erži; vlažno suh Sušec, deževen mali Traven in toplo poletje; snežnica brez dežja in zmerznjave.

o) Znaminja nerodovitniga leta.

Ponočni mraz in slana poleti; preobilna megla v malim Travnju; preveč mokrotno poletje in jesen; sever, posebno o cvetenju; prevlažna pomlad, nenavadno rastenje boba; mnogo želoda.

p) Ključ za prerokovanje vremena.

J. V. Heršel, sloveči zvezdogled, je sledeče, od c. k. kmetijske družbe na Dunaju skušeno pravilo postavil; ktero so z bivšim vremenam leta 1838 in 1839 priličili. Med 78 prerokovanji, katerih vsako se je na teden nanašalo, se jih je 57 natanjko izpolnilo. Vzame se, de se značaj vremena z uro sklada, v kateri je šip, mlaj, prvi in poslednji krajc, to je z uro, v kateri se luna premeni.

Ko se luna premeni, pomeni	Poleti	Pozimi
Med 12. uro o poldne in 2. popoldne	veliko dežja	sneg in dež
„ 2. „ popoldne „ 4. „	premenljivo	lepo in prijetno
„ 4. „ „ „ 6. „	lepo	lepo
„ 6. „ „ „ 8. zvečer	lepo o severju ali zahodnim, dež o južnim ali južno zahodnim vetru	dež in sneg o južnim ali zahodnim vetru
„ 8. „ zvečer „ 10. „		
„ 10. „ „ „ 12. ponoči	lepo	lepo
„ 12. „ ponoči „ 2. zjutraj	lepo	merzlo, razun o jugu
„ 2. „ zjutraj „ 4. „	merzlo z dežjem	sneg in vihar
„ 4. „ „ „ 6. „	dež	„ „ „
„ 6. „ „ „ 8. „	sapa in dež	vihar
„ 8. „ „ „ 10. „	premenljivo	sapa, sneg in merzlo o izhodnim vetru
„ 10. „ „ „ 12. opoldné	veliko dežja	sapa

Opomba. Vremenske pravila smo posneli iz bukev, katerih napis je: Vollständiges und praktisches Handbuch zum Betriebe aller Zweige der Landwirthschaft für Landwirthe und die es werden wollen itd. von Reinhold Nobis, in smo ga pripravljeno imeli z mnogimi iz teh bukev za kmetovavce predelanimi sestavki za „Kolednika“, kteri bo tudi letosi in mende vselej samo v obljubi ostal. Vred.

Premišljevanje.

Kaj potrebujemo novih in ostrih prevdarkov, kaj bistrih in prebrisanih pregledov za spoznati, kaj de je Bog? Zadosi de povzdignemo svoje oči proti nebu, za gledat in začuditi se, čez neštivilo tistih nebeških teles, ktere so njega roke iz nič poklicale in tako krasne naredile, in tiste velike ognjene oblice, ktere se krožijo tako ravnolično nad našimi glavami, ktere oblice, ali skorej bi jih imenoval tolikajna svetov, njegova moč veže, njegova beseda oživi, njegova moč družu, njegova zapoved kroži, njegova dobrota osvitli, in mémo kterih naša zemlja, ako jo pogledamo, družiga ni, kakor en prah mémo Cimborasa, ena kaplica mémo oceana, ena luč mémo ozvezdaniga neba, en pesik mémo naše cele zemlje.

O kakošna lepota in veličastvo! Kdo je zapovedal soncu: Stoj, ne gani se, tvoj sij pošli na zemljo, ogrej sadje in zeliše, in oznanuj človeku mojo čast, mojo visokost in moje veličastvo? Kdo je rekil luni, vstani in brez počitka kroži se okoli zemlje, in kadar bo noč s temoto jo pokrila, razkropi to tomoto in osvitli zemljo, de spozná človek v tebi mojo dobroto?

Kdo je dal bitje in imé tisti neštivilni množici zvezd, ktere s svitlo lepoto kinčajo firmament ponočni? Kdo je tisti umetnik nespredarjen in ne zapopadljiv, kterimu je mogoče bilo vse te čudeže iz nič v bitje in lepoto poklicati, te čudeže rečem, v kterih se naše premišljevanje zgubi, naša pamet zmeša in naš um svoje slabosti spozná? Kdo bi bil v stanu vse to narediti, če ne ta viksi stvarnik vsiga, kar vidimo, slišimo in čutimo? Ali morde bi bilo prišlo vse to samo od sebe, samo iz svoje moči, iz nezapopadljiviga ničlija in iz nepredarljivih temot? Če vse to premišliš, ali boš se dvomil, de je en Bog, kteri je sam od sebe od vekomaj, kteri je vstvaril celi svet samo z besedo, iz nič? ali boš še pripisal veliko vsigamogočnost tistim stvarém, ktere same od sebe nič ne morejo? Ena sama beseda vsigamogočniga Boga, in vse so pončane!

Narbolj divji ljudjé, nar neučene ljudstva, narbolj priprosti narodi zastopijo besede, klic in oznanilo nebeških besednikov in oznanovavcov, ktere je Bog postavil nad našo glavo, ti se ne utrudijo in ne nehajo oznanovati njega vsigamogočnost, izklicovati njega dobroto, govoriti od njega svetosti, besedovati, od njega usmiljenja, razodevati njega veličastvo celimu svetu. — Ti oznanovavci govore jezike vsih narodov, vedo misli vsačiga človeka, zapopadejo in razumejo vse kar se govori, kje se govori, kako se govori in koliko se govori. Ni ga kraja, kamor oni ne pridejo, njih svitloba in siji se razlijejo čez kraljeve gradove, čez knežke terdnjave, čez mesta bogate, čez terge uboge, čez polja široke, čez prazne pušave, čez loge zelene, čez germe požgane, čez niske doline, visoke planine; ni ga kraja, de bi oni zanj ne vedili in ga ne najdili. Pogledaj človek, to so perve knjige, ktere je Bog odperl, de naj jih človek bere, in iz njih se učí: Kaj de je Bog in kaj vse druge stvari mémo njega. Tako so ljudjé

spoznali, da je en Bog, kateri je vse vstvaril, so ponižali se, perklonili glavo, in so njegga molili.

(Dalje sledi.)

Drobtinice iz živalstva.

Pajk.

(Koniec.)

Rad bi bil vedil, koliko pajk napresti more. Razderl sim njegovo mrežo. Drugo naprede zopet in jo razdrem. Nehal je presti in mislil sim si, zdaj je ob vse. Pa plačal se je trud, ga v njegevih zvijačah gledati, da je svoje življenje ohranil.

Zdaj je svoje noge k sebi skerčil in je obležal kot klobčiček, dostikrat štiri ure, brez da bi se bil premaknil; če se je muha približati upala, je na-njo vstrelil in malokadaj mu je odšla. Zdaj je ležal kakor mertev v terdnim spanju, pa enako je šinil na vse, kar mu je za živež se zdelo.

Nazadnje je bil sit taciga življenja. Sklenil je, družiga pajka z njegoviga sedeža pregnati.

Z veliko pogumnostjo se loti tadaj sedeža svojiga soseda, pa ravno tako pogumno ga je sovražnik sprejel. Pa to mu ni serčnosti vzelo.

Družiga pajka je tri dni obsedal, ga umoril in njegovo posestvo prevzel.

Ta pajk je tri leta živel. Večkrat sim mu nogo izderl, v dveh ali treh dnevih je novo dobil.

Začetskama se me je pajk bal, ko sim se mu bližal. Ščasama je bil tako privajen, da je muho z mojih perstov vzela. Samo če sim se njegove pajčevne dotaknil, se je pripravil ali prijeti ali pa se braniti.

V spopolnjeje svojiga popisa moram pristaviti, da pajk ne plane koj na manjši muhe, katere v pajčevni obvisé. Zakaj če bi muha pajka vgladala, bi se ga vstrašila in to bi ji dalo moč se iztergati. Pajk toliko časa čaka, da se muha z nečimernim prizadevanjem vtrudi in zamota. Tako gotovo pajku ne odide. —

Pajk je manjši, kakor ona. Ona leže jajca in ko jih izleže, jih skerbno zaprede. Če je prisiljena zbežati, se prizadene, jajca sabo vleči in pogine tako dostikrat zavoljo svoje materske ljubezni.

Koj ko so mladi izvaljeni, začnejo presti in vidama rastejo. Če jim hoče sreča, da muho vjamejo, kar že 24 ur po izvaljenju storiti zamorejo, padejo lakomno čez njo. Pa tri do štiri dni preživé brez živeža in desiravno nič ne uživajo, rastejo vunder od dne do dne za polovico.

Ko so pajki stari, rastejo samo v nogah, in kadar jim v starosti udje oterpnejo, si ne morejo več plena dobiti, in poginejo lakote.

Pes izda ubijavca.

Neki plemenitaž na Angležkim je hotel svojiga prijatla v Varviški grofniji blizo mesta Lorentri obiskati. Še nekaj ur je imel do mesta in ko je ravno skozi gojzd poleg ceste jezdil, ga je silno žalostna zgodba vstaviti se primorala. Njegov pes, velik močen hert, kateri ga

je na vsih njegovih potih spremljal, je zašel od velike ceste. Kmalo pa začne strašno tuliti. Mislil si je gospod, da se je kaj posebniga zgodilo in se prepričat jezdi v gojzd naravnost tje, od kodar je prišlo psovo lajanje. Vidil je tam psa, kako je obraz mlade, v kervi ležeče deklice lizal in vohal. To viditi, skoči od usmiljenja gnan s konja, da bi vidil, ali je še mogoče, jo oteti ali ne. Ko pa vidi, da je njeni život z nožmi preboden in ona vsa mrtva, jezdi žalosten dalje, obljubi pa njeniga umorivca, ako ga dobi, gosposki izročiti.

Komaj jezdi kakih sto korakov, kar ga strašno vpitje kakor od človeka vstavi, kteriga hoče divja zver stergati. Ožrè se nazaj po svojim psu, pa nikjer ga ni viditi. Pokliče ga, pa pes mu odgovori z majhnim vpitjem, kakoršno je tem živalim lastno, kadar jim hoče kaj uiti, kar deržé. Gospod priteče in vidi, da njegov pes precej dobro oblečeniga človeka derži in zadaviti hoče. Samo s tem se je mogel vbriniti, da je svoj vrat s svojimi rokami pokrtil. Kri mu je povsod derla. Prav v usmiljenja vrednim stanu je bil. Zastonj je gospod svojiga psa glasno klical, še le z dolgim prilizovanjem in pretepovanjem ga je pripravi, da je nesrečniga človeka spustil.

Pa preveč dobro je poznal krotkost svojiga psa, kakor da bi mu ne bila posebna prigodba posebnih misel v glavo dala. Tode neznanimu, kterimu je življenje otel, ni nobene svojih misel pokazal, ampak še le tolažil in za zamero ga je prosil, da mu je pest tako nesrečo naredil. Obežal mu je rane z obljubo, da ga bode na svoje stroške ozdravil. Pregovoril ga je, v prvo vas z njim iti, ker bi sicer še lahko v nevarnost prišel, da bi ga pes zopet napadel.

Spotama je pes vedno le v moža gledal. Ko gospod z njim v gostivnico pride, vpraša zdajci po zdravniku. Zvedši pa, da ni nobeniga v tem kraju, se zalučí gospod na konja rekoč, da hoče zdravnika pripeljati; izročil je pa človeka kerčmarju in mu priporočil, ga ne iz nemar pušati. — Čez pol ure pride s sodnikom in z beriči nazaj. Zagledati se, ste se sodnik in ranjenc zelo začudila. „Mende ni vaša resnica“, reče sodnik gospodu, „da imam tega gospoda kakor hudodelca prijeti? Poznaniga kot pošteniga, verliga moža; moj sosed je in še celo moj prijatelj.“
(Konec sledí.)

Sploh koristna reč.

Mah z dreves spravljati.

Mah je sadjonosnimu drevju silno škodljiv. Kakor červ je, ki ga objeda, mu en del sokov vzame in brani, sad obroditi. — Toliko beržeje ga vkončá, kolikor mlajšimu začne rasti. Da se mah odpravi, je treba zemljo okrog drevesa do krivine velike korenine razkopati in v to globelj lopato pepela, iz kteriga je bil že lug narejen, stresti. Malokadaj še potem mah raste. Če se tako večkrat naredi, se da drevesu še večí rodovitnost. Tak pepel pa tudi travnike dobro gnoji.